

В. В. Новосад

Ботанічний музей

БОТАНІЧНИЙ МУЗЕЙ – науково-дослідна та освітня установа Інституту ботаніки ім. М. Холодного НАНУ. Створ. у вересні 1921 в Києві. Саме тоді було засн. Ботан. кабінет (музей) і Гербарій ВУАН, які стали основою сучас. Інституту ботаніки та Б. м. у його складі. Першими штатними і позаштат. працівниками були *О. Фомін*, [Д. Зеров](#), *П. Оксіук*, *А. Окснер*, [Ю. Клеопов](#), *М. Підоплічко*, [А. Лазаренко](#), які розгорнули роботу з вивчення флори та рослинності України, заклали основи гербаріїв судин. рослин, мохів, лишайників, грибів, а також розпочали збір матеріалів для експозиції Б. м. 1931 влаштовано першу експозицію на пл. 260 м² у приміщенні Інституту ботаніки ВУАН. Б. м. входив тоді до складу відділу вищих рослин, який від дня його заснування й до 1935 очолював О. Фомін, а згодом (до поч. 2-ї світової війни) – [Є. Бордзиловський](#). У тогочасній експозиції музею були представлені гербарні або зафіксовані в розчинах зразки судин. рослин, грибів, лишайників, плоди, насіння, шишки і супліддя деяких екзотич. видів рослин та ін. матеріали, розміщені в 7-ми вертикал. музей. шафах та кількох горизонтал. вітринах. Тут експонувався дивовижний горіх сейшельської пальми (*Lodoicea maldivica*), великий екземпляр плодоносної ферули (*Ferula badrakema*), привезений із Серед. Азії. Експозиція музею періодично оновлювалася, поповнювалася, але не розширювалася через відсутність належного приміщення; не мала якогось чіткого темат. напрямку, а була зібранням розрізн. експонатів представників світу рослин. У повоєнні роки велася робота з оновлення та поповнення експозицій, організовувалися виставки гербар. зразків рослин, характерних для степ. заповідників України, виставки бур'янів та адвентив. рослин нашої флори, представників групи дикорослих рослин ефіроолійних, волокнистих, дубильних тощо.

Новий етап в історії Б. м. розпочався 1966, коли у Києві створ. Центр. наук.-природн. музей АН УРСР (від 1998 – Нац. центр. наук.-природн. музей НАНУ) як експозиц.-територ. комплекс геол., палеонтол., зоол., ботан. та археол. музеїв. У травні 1969 було відкрито експозиції розділів «Рослин. світ України» та «Ботан. наука в Україні», у вересні 1973 – решту. Співроб. музею та Інституту розробили наук. та експозиц. принципи й основи створення цілком нового Б. м. Було опрацьовано наук. тематику всіх розділів, заг. плани створення експозицій, змісти й ескізи оформлення кожної експозиц. вітрини, діорами, біогрупи, стендів, фризів, відібрано багатий ілюстрат. матеріал, складено текстові характеристики особливостей рослин. світу різних зон і регіонів, створ. оригін. схеми розподілу рослинності, карти поширення окремих видів тощо. Важливим досягненням колективу творців музею стало використання методу об'ємної сушки рослин та їх широкого експонування (у натурному вигляді) в усіх розділах і елементах експозиції – вітринах, біогрупах, діорамах. У практиці будівництва природознав. музеїв світу масово такий метод застосовано вперше. Співроб. музею провели експедиції в усі природні куточки України (зокрема Полісся, Волино-Подільська, Приазовська, Донецька височини, Причорномор'я, Правобережний і Лівобережний Лісостеп і Степ, Карпати й Закарпаття, Пд. Крим), багато регіонів Євразії (Малоземельська і Таймирська тундри, гори Путорану, Сибірська і Прибайкальська тайга, Кавказ. гори й пустелі Серед. Азії, хвойно-широколистяні ліси Примор. краю, Камчатка, Сахалін, Курильські острови, Колхіда, Талиш).

Нині експозиції Б. м. налічують бл. 4 тис. натурних експонатів, 300 кольор. та 250 чорно-білих фотографій, бл. 1 тис. кольор. схем, малюнків, карт рослинності різних зон і ареалів багатьох видів рослин, понад 300 текст. характеристик з наук. відомостями про природні зони, флорист. райони, рослинні угруповання та особливості цінних для науки чи практики видів рослин. Експозиції створ. на флористично-фітоценотич. основі за зонал.-регіон. принципом, який найповніше розкриває заг. закономірності розподілу флори і рослинності осн. зон і областей України, Євразії та земної кулі. Заг. пл. музею становить 1400 м². У 5-ти залах та холі представлені такі експозиц. розділи: ботан. наука в Україні; рослин. світ України; охорона світу рослин; осн. групи рослин. світу; клітинна будова та морфологія квіток. рослин; системи та еволюція квіток. рослин; рослини в житті людини; рослин. світ Євразії; рослин. світ земної кулі. Особливою окрасою експозиц. залів музею є 8 великоформат. панорамно-об'ємних, наповнених натурною фітоекспонатурою, діорам, у яких відображені ландшафтні картини рослинності цікавих куточків, зокрема Пд. Криму, високогір'я Укр. Карпат. Крім суто музей. роботи, співробітники проводять наук. дослідж. з вивчення екоценофлорокомплексної диференціації рослин. світу окремих природ. регіонів України, займаються проблематикою охорони раритет. флорофонду, працюють над створенням «Червоної книги України: Рослин. світ», публікують монографії, статті, наук.-популярні книжки. Б. м. очолювали: [Д. Доброчаєва](#) (1966– 85), [В. Ткаченко](#) (1986–89), [Б. Заверуха](#) (1989– 89), [В. Новосад](#) (від 2000).

Бібліографічний опис:

Ботанічний музей / В. В. Новосад // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-37438>. – Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).